

trängseln har konstnären inte lyckats placera in alla apostlarna; en fattas. Judas, framställd som en förkrympt och ondskefull varelse, sitter framför bordet. Han mottager brödet, som Kristus räcker honom.

Bröllopet i Kana skildras med naiv rörelse. Vid ett bord står en grupp människor. Längst ut på bordets kortsida står Kristus. Mot honom lutar sig Maria och sträcker vädjande ut handen mot sonen. Han pekar mot en samling krukor på golvet. En gosse är redan i färd med att hälla vatten i dessa.

Roosval har visat, att Alskogaren tagit intryck av norsk-engelsk ungotik, som nu dyker upp i Norge och i Linköpings domkyrka. Hans verksamhet infaller på 1280-talet.

Bengt Cnattingius.

Prästens liturgiska fostran.

Prästens liturgiska fostran — det är först ett ord om prästens förberedande utbildning.

Låt oss skissera en medelproportional. Där kommer en student från en medelkyrklig bygd, från ett inte direkt okyrkligt hem. Han ska bli präst. Han läser sin Bibel, går i högmässan i Domkyrkan, sitter av sina föreläsningar, är med i Studentsången och på nationsutflykterna, tenterar till sist praktisk teologi och blir teol. kand. Vad har han under de 5-7-9 åren vid akademien fått av liturgiskt vetande? Precis så mycket som han själv skaffat sig. Han har visst haft möjligheter — genom gudstjänstlivet, genom studierna (kyrkohistoria, symbolik, liturgik), genom praktiskt församlingsarbete under ferierna eller terminerna. Det *kan* hända, att han väl utnyttjat dessa möjligheter, om han nämligen från början haft något sinne för liturgiska värden. Men även i bästa fall är han selfmade — någon medveten undervisning eller fostran har det inte varit tal om. — Det *kan* också hända, att han kommer som ett oskrivet blad till prakten. Ett enda exempel: jag känner mycket väl en teol. kand., numera V. D. M., som, när han skulle hålla sitt livs första predikan vid prakten, var så fullkomligt okunnig om praktiska liturgiska elementa, att han trodde, att prästkappans långa

band skulle knytas uppe vid halsen i en stor, prydlig rosett. Exemplet kunde mångfaldigas.

Så kommer alltså praktiken, som skall göra det slutliga förvandlingsundret — att av en uteslutande teoretiskt utbildad teol. kand. skapa en praktiskt kunnig S. M. K. I praktiken är allting inklämt, som kan klämmas in. Kyrkorätt och auskultationer och liturgisk läsning och liturgisk sång och kateketik och så predikande — alla tider på dygnet. Det vill till en god matsmältning att orka med allt detta. Inte minst är det ett konststycke, som få lyckas med, att effektivt få rum med de liturgiska momenten. Hur skulle det också rimligtvis vara att begära? Varje student hinner kanske med att delta i ett tiotal övningar i liturgisk läsning och sång (ofta f. ö. kollektiva) och tjänstgöra som liturg vid ett par tre övningar — bland otalet andra uppgifter. Under sådana förhållanden kan varken lärare eller elever hinna med några underverk!

Mycket skulle dock, redan inom praktens nuvarande ram, vara vunnet, om den liturgiska undervisningen verkligen envetet toge sikte på praktiska liturgiska ting. Hur tar man på ett humerale? Hur förrättar man ett barndop och en nattvardsgång — rent praktiskt och in i minsta detalj? Det är ofta nog förvånansvärt litet av sådana viktiga ting, som kommer med i praktarterminens undervisning. Undra sedan på att resultatet inte alltid blir så imponerande!

Ännu mer vore givetvis vunnet, om den liturgiska undervisningen finge *mer utrymme*. Det har ovan antytts, att det är otänkbart att effektivt få rum med allt, som måste med, under den enda, korta praktarterminen. En möjlighet — ehuru föga tilltalande — vore givetvis att förlänga praktiken med en termin. En annan utväg tar, som bekant, Biskop Yngve Brilioths sakkunnigbetänkande sikte på: att redan inom den teoretiska utbildningens ram vinna det utrymme, som erfordras för en effektiv praktisk undervisning. Under de teoretiska studiernas lopp inpassas dels vissa homiletiska övningar (i anslutning till det föreslagna lektoratet i exegetik), dels en del av kateketiken (auskultationerna). Därtill kommer vissa nya ämnen, som inte ingår i den nuvarande praktens schema. Härigenom blir det vidgat utrymme för undervisning i både homiletik och kateketik under praktarterminen. — Men om detta sakkunnigförslag realiserats — vilket man må hoppas — så borde därvid *också utrymmet för den liturgiska undervisningen kunna väsentligt utvidgas*. Detta är ett önskemål, som icke gärna kan av-

visas. Det är inte lättare att bli en god liturg än en god predikant eller konfirmandlärare. Och om kyrkan icke är betjänt med dåliga predikanter eller svaga undervisare, så är hon lika litet betjänt med inkompetenta liturger.

Skall en effektiv liturgisk undervisning kunna åstadkommas, måste emellertid också den *underbyggas redan under de teoretiska studierna*. Redan på ett tidigt stadium av undervisningen bör en kurs i *röstvård* sätta in — lika behöflig för präster och lärare. Därefter övningar i *liturgisk läsning och liturgisk sång* (incl. koral-sång). Helst också någon övning i *orgelspel*. Om dessa ting vore obligatoriskt behandlade före praktarterminen, så vore det värsta grovgörat undanstökat, när den nyvordne teologie kandidaten kommer till sin avslutningstermin. Då skulle verkligen timmarna i liturgik kunna utnyttjas till ett sista genrep, till att ge en slutlig avputsning av det formella samt en grundlig och sammanfattande orientering angående praktiska ting, såsom kyrkoskrud, kyrkoskick etc. — Beträffande den musikaliska delen av den liturgiska undervisningen framstår det för mig som ett hägrande ideal, att den bedreves vid någon sorts *kyrkomusikaliskt institut* i anslutning till universitetet — alltså något slag av praktiskt teologiskt-kyrkomusikaliskt college, helst gemensamt tillgängligt för teologer och kyrkomusiker.

Prästens liturgiska fostran faller till icke oväsentlig del också efter prästvigningen. Detta är i nuvarande läge delvis en nödfallsutväg. Men delvis är det en naturlig sak och kommer att så förbli. Det viktigaste fostrande momentet är och måste vara *den söndagliga tjänsten*. Visserligen ligger liturgiens fiende nummer ett, slentrianen, på lur. Men den kan undvikas med Guds hjälp, med kantorns och prästfruns bistånd och lite egen god vilja.

Den liturgiska bönen, den liturgiska andaktsformen, kan inte begränsas till söndag förmiddag mellan 11 och 1. Det måste bli naturligt för präst och församling att få *flera möjligheter till liturgiskt andaktsliv* — genom enkla bönegudstjänster (i t. ex. tidebörens form), genom att den liturgiska böneformen följer med ut i vardagens andaktsliv (i församlingsarbete och hemmets husandakt). Tidebönen som en form av evangeliskt breviarium för prästen anbefaller sig osökt även för den enskilda andakten. Allt detta hör, synes det mig, med till liturgiskt växande, liturgisk fostran.

Prästens liturgiska fostran kräver *studier*. Varför inte bilda en läsecirkel i liturgiska frågor? Eller varför inte samlas kontrakts-

vis för att samtala om och öva gudstjänst? Det skulle vara välgörande som omväxling med kontraktskonventens Havanna 2! Och nog skulle det vara värdefullt, om Laurentius Petri Sällskapet, i samverkan med stiftens avdelningar av Kyrkosångens Vänner, kunde hjälpa präster, kanske inte minst de yngre, till några stilla studiedagar i en lugn församling och under någon förfaren frater superior som undervisare och själasörjare. Det vore ett utomordentligt värdefullt praktiskt-teologiskt-homiletiskt seminarium! Här tangerar vi f. ö. återigen det drömda kyrkomusikaliska institutet och dess möjligheter för prästernas och kantorernas vidareutbildning.

Prästens liturgiska fostran måste först och sist vara Den Helige Andes verk. Det räcker icke med gudstjänstövning eller studier i liturgik. Gudstjänsten måste för prästen bli ett levande stycke av Guds skapande, heliga aktivitet — ett led i Guds levande Ords fortsatta skaparehandling. Liturgi betyder tjänst. Som det gudomliga Ordets tjänare (det är liturg) har prästen att sträva efter att mer och mer bliva brukbar och brukad i det gudomliga Ordets tjänst (det är liturgi).

Pehr Edwall.

Recensioner.

Kyrkan.

En bok om kyrkan av svenska teologer. Stockholm, Sv. kyrkans diakonistyrelses förlag, 1942. 446 s. Kr. 13:50.

Man kan med en viss rätt påstå, att kyrkobergreppet alltid varit och alltid kommer att vara aktuellt, så länge som en inte uteslutande ohälsosam spänning består mellan kyrkan, sådan som hon historiskt framträder i nuet, och staten, till vilken hon alltid måste stå i någon slags relation, vare sig som stats- eller frikyrka. I vår tid har som bekant särskilt från kulturradikala kretsar mot kyrkorna i allmänhet riktats den anmärkningen,

att de varit alltför undfallande för den världsliga staten, medan de frikyrkliga framför allt betonat, att statskyrkorna inte kunna legitimera sig ur Skriften. Under de första årtiondena av detta sekel var kyrkofrågan ett ständigt återkommande debattämne, framför allt i akademiska och frikyrkliga kretsar; i Uppsala utkämpades sålunda ett par minnesvärda debatter med protagonister från olika läger 1909 och 1912.

Individuellt kunde väl denna fråga tidigare göra sig påmind med en plågsam skärpa, såsom när Söderblom 1888 förfärad frågar: »var på vilan kristendomens visshet, Kristi anspråk, lärans sanning, kyrkans be-